

บทบาทของพระอิศวรในนิทานพื้นบ้านไทย

แคทรียา อังทองกำเนิด^๑

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมนิทานพื้นบ้านไทยที่กล่าวถึงบทบาทของพระอิศวร และศึกษาบทบาทของพระอิศวรที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทย จากการรวมนิทานพื้นบ้านไทยที่กล่าวถึงบทบาทของพระอิศวรจำนวน ๓๐ เรื่องพบว่า บทบาทของพระอิศวรปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคใต้มากที่สุด รองลงมาคือนิทานพื้นบ้านภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ บทบาทของพระอิศวรที่พบในนิทานพื้นบ้านไทยจำแนกได้เป็น ๗ บทบาทคือ บทบาทของผู้ประทานพร บทบาทของผู้ปราบ บทบาทของผู้แก้ปัญหาหรือผู้ช่วยเหลือ บทบาทของผู้ควบคุมโลก บทบาทของผู้สร้างหรือผู้ให้กำเนิด บทบาทของผู้ทำทายหรือถูกทำทาย และบทบาทของผู้สั่งสอน จากการศึกษาบทบาทของพระอิศวรในนิทานพื้นบ้านไทยทั้ง ๗ บทบาท จะเห็นได้ว่าแม้พระอิศวรในนิทานพื้นบ้านไทยจะมีบทบาทเช่นเดียวกับพระอิศวรในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แต่บทบาทของพระอิศวรในนิทานพื้นบ้านไทยนั้นมีการผสมผสานบทบาทของพระอิศวรให้สอดคล้องกับคติความเชื่อในพุทธศาสนาของไทย

คำสำคัญ: พระอิศวร, นิทานพื้นบ้านไทย, บทบาท

^๑ อาจารย์ประจำภาควิชาคติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

The Role of Shiva in Thai Folktales

Catthaleeya Aungthongkamnerd^{1b}

Abstract

The main purpose of this article is to compile Thai folktales and to study the roles of Shiva as portrayed in those folktales. Based on 30 Thai folktales, it is found that the role of Shiva is most frequently found in Southern Thai folktales, followed by the folktales from the central, the northern and the northeastern regions, respectively. Shiva's roles in Thai folktales can be classified into seven groups: the giver, the conqueror, the helper, the world controller, the creator, the challenger (and also the one who is being challenged) and the educator. Although these seven roles played by Shiva in Thai folktales remain similar to those in Hinduism, it is found that certain modifications have been made in order to make Shiva's role in Thai folktales appear more in line with Buddhist beliefs.

Key words: Shiva, Thai folktales, roles

^{1b} Lecturer, Department of Folklore, Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Naresuan University.

บทนำ

พระนามของพระอิศวรหรือพระศิวะในยุคพระเวทรู้จักกันในนามว่า พระรุทระ ในคัมภีร์ฤคเวทได้กล่าวถึงพระรุทระว่าเป็นเพียงเทพชั้นที่สองเท่านั้น ในยุคพระเวท แม้พระรุทระไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ปราบเหล่าอสูรเช่นพระอินทร์ แต่ก็ มีลักษณะแข็งแรงแกร่ง ดุร้าย ไม่มีผู้ใดสามารถล่วงเกินได้ ดังลักษณะของพระรุทระ ที่บรรยายในหนังสือ *The Religion and Philosophy of the Veda and Upanishads* ว่า

...ถือสายฟ้าเป็นอาวุธควบคุมกับธนูและศรทรง แต่ก็มิได้แสดงความ เป็นนักรบผู้เหี้ยมหาญ เยี่ยงบุคลิกของพระอินทร์ซึ่งจะต้องคอย ปราบหมู่สูร รุทระมีลักษณะในเชิงทำลายเยี่ยงสัตว์ร้ายหรือหมู่ป่า สือ่าฟันในสวรรค์ เป็นผู้ที่ใครจะล่วงเกินมิได้ ปราดเปรียว หนุมและ เป็นผู้ครองโลกซึ่งไม่รู้จักขรา เต็มไปด้วยความฉลาด ทรงคุณ ใจกว้างขวาง ขอร้องได้ง่าย และมีความเอื้อเฟื้อเป็นอันมาก

(Keith, Arthur Berredale, ๑๙๗๖, p. ๑๕๓ อ้างถึงในอุดม รุ่งเรืองศรี, ๒๕๒๓, น. ๕๑)

พระรุทระในคัมภีร์ฤคเวทปรากฏบทบาทในฐานะผู้ประทานพรและโชคลาภ อีกทั้งยังเป็นผู้มีความสามารถทางด้านการแพทย์เป็นแพทย์ผู้ยิ่งใหญ่มีจำนวนมากมาย (Max Müller, ๑๙๖๙, p. ๗๕ อ้างถึงในอุดม รุ่งเรืองศรี, ๒๕๒๓, น. ๕๑) เช่นเดียวกับที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (๒๕๕๖, น. ๗๑) มีพระบรมราชาธิบายถึง พระรุทระในยุคไตรเพทหรือยุคพระเวทไว้ว่า “ในยุคไตรเพทนั้น พระรุทระเป็นใหญ่ เหนือการสรรเสริญ และยัญกรรม เป็นผู้บำบัดโรค”

ในฐานะเทพตรีมูรติ พระอิศวรมีหน้าที่เป็นผู้ทำลาย ท่านเป็นผู้ผลาญ ผู้ล้าง ผู้ทำให้สูญ บ้างก็เรียกพระองค์ว่า พระรุทระ บ้างก็เรียกพระองค์ว่า พระมหากาล ซึ่งการล้างนี้ถือเป็นการทำให้สะอาด เมื่อสะอาดปราศจากมลทินก็จะได้มีกำเนิดใหม่ พระองค์จึงได้รับการเรียกขานว่าพระอิศวร หรือพระมหาเทพ พระผู้เป็นเจ้าอันยิ่งใหญ่ ที่สุด (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๖, น. ๗๒) นอกจากผู้ทำลายแล้ว พระอิศวรยังมีฐานะเป็นผู้สร้างสรรพลัง ด้วยพระองค์เป็นเจ้าแห่งราคะ พลัง

การขับเคลื่อนทางเพศ ก่อให้เกิดสรรพสิ่งต่างๆ (Daniélou, ๑๙๙๑, p. ๕๒ อ้างถึงใน พรชนก ขาติขานี, ๒๕๕๖, น. ๗)

ในคัมภีร์ปุราณะกล่าวถึงบทบาทของพระอิศวรหรือพระศิวะในฐานะต่าง ๆ บทบาทในฐานะผู้อำนวยพรและผู้ปราบ เช่น เหตุการณ์เมื่อครั้งเหล่าเทพถูกอสูรรังควาน ได้ไปร้องขอให้พระกัศยปะช่วยเหลือ พระกัศยปะจึงทำพิธีบูชาและบำเพ็ญตบะถวายพระศิวะเพื่อร้องขอให้พระองค์ช่วยปราบอสูร พระศิวะทรงมาปรากฏพระองค์ต่อหน้าพระกัศยปะ และโปรดอำนวยพรตามที่พระกัศยปะร้องขอ ทรงให้สัญญาว่าจะมาถือกำเนิดในครรภ์ของนางอสูรกีเพื่อสังหารอสูรที่มารังควานเหล่าเทพ (Shastri, ๒๐๐๒, p. ๑๑๔๖-๑๑๔๗) บทบาทในฐานะผู้สั่งสอน ตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งพระศิวะอวตารเป็นฤๅษีทรวาสทานได้สร้างหนทางแห่งการสละโลก คำสอนของท่านทำให้ผู้คนมากมายถึงความหลุดพ้น (Shastri, ๒๐๐๒, p. ๑๑๕๓)

จะเห็นได้ว่าพระอิศวรในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้นทรงมีบทบาทต่าง ๆ ทรงเป็นผู้สร้างและผู้ทำลาย ทรงเป็นผู้ประทานพรและโชคกลาง ทรงเป็นผู้ปราบและทำลาย ทรงเป็นผู้สั่งสอนให้ผู้คนได้ถึงแก่ความหลุดพ้น จากบทบาทของพระอิศวรที่ปรากฏในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในฐานะต่าง ๆ และจากการศึกษานิทานพื้นบ้านไทย ผู้วิจัยพบว่านอกจากบทบาทของพระอินทร์ที่พบในนิทานพื้นบ้านเป็นจำนวนมากแล้ว ผู้วิจัยยังพบบทบาทของพระอิศวรในนิทานพื้นบ้านไทยอีกด้วย ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของพระอิศวรที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. เพื่อรวบรวมนิทานพื้นบ้านที่ปรากฏบทบาทของพระอิศวร
๒. เพื่อศึกษาบทบาทของพระอิศวรในนิทานพื้นบ้านไทย

ขอบเขตในการวิจัย

นิทานพื้นบ้านที่ปรากฏบทบาทของพระอิศวรที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยรวบรวมมาจากหนังสือ *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ*, *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง*, *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน*, *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย*

ภาคใต้, วรรณกรรมทักษิณ วรรณกรรมคัตสร ๑ และรวบรวมจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง วรรณกรรมจากบ้านในการวิเคราะห์คุณค่าธรรมเนียมทานพื้นบ้านจังหวัดชุมพร, วิเคราะห์ความเชื่อและค่านิยมจากนิทานพื้นบ้านอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลวังไทรใหญ่ วิเคราะห์จริยธรรมในนิทานพื้นบ้านจังหวัด ภูเก็ต, วัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานชาวบ้าน ตำบลร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากหนังสือและวิทยานิพนธ์ดังกล่าว พบนิทานพื้นบ้านที่ปรากฏบทบาทของ พระอิศวรจำนวน ๓๐ เรื่องได้แก่ ๑. จุมปาสีตัน ๒. ราหูจับจันทร์ ๓. ทรพี ๔. ทาสของ มนุษย์ ๕. ทรพีชนพ้อ ๖. พระอิศวรกับพระพุทธรูป ๗. กษัตริย์สองพี่น้อง ๘. ตำนาน พระพุทธรูปบาทบัวบก ๙. ผีนไม้แน่ ๑๐. การสืบพันธุ์ของคนและสัตว์ ๑๑. ถ้าคุณหาสวรรค์ ๑๒. ทำไมควายจึงชอบน้ำแต่วัวไม่ชอบ ๑๓. เทพบุตรสร้างมนุษย์ ๑๔. ยายหอย ๑๕. ฤดูกาลผสมพันธุ์ของสัตว์โลก ๑๖. ลิงเจ้าปัญญา ๑๗. เสือกับนกคุ้ม ๑๘. หมา ๑๙. ตำนานสร้างโลกฉบับบ้านปาลาม ๒๐. ควายที่ฟันบนไม่มี ๒๑. กำเนิดของเสือ ๒๒. ประกาศิตพระอิศวร ๒๓. เจ้าขี้ตูด ๒๔. แม่กึ่งลูกอ่อน ๒๕. ขอพรพระอิศวร ๒๖. ขออายุพระอิศวร ๒๗. ผีนไม้จริง ๒๘. ความฝันไม้จริง ๒๙. นางโกลวดีคำภาพย์ ๓๐. ตำนานสร้างโลกคำกลอนฉบับนายชัย จันรอดภัย

บทบาทวรรณกรรม

งานวิจัยที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพระอิศวรที่ผ่านมามีได้แก่วิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาพลักษณ์ของพระศิวะในวรรณกรรมไทย” ของพรชนก ชาตขำนิ มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์เรื่องภาพลักษณ์ของพระศิวะในวรรณกรรมไทย และการสืบสรรค์ ภาพลักษณ์ของพระศิวะในวรรณกรรมไทย ผลการศึกษาวรรณกรรมไทยตั้งแต่สมัย อยุธยาจนถึงพ.ศ. ๒๕๔๗ จำนวน ๔๘ เรื่องพบว่า พระศิวะมีลักษณะ ๒ ประการคือ ภาพลักษณ์ที่สอดคล้องตามคติความเชื่อในศาสนาฮินดูในฐานะของเทพผู้ทรงเมตตา เทพผู้ยิ่งใหญ่ทรงอำนาจ และเทพผู้สร้าง และภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้นใหม่คือ ในฐานะของ เทพผู้ทรงความงาม ในด้านการสืบสรรค์ภาพลักษณ์ของพระศิวะในวรรณกรรมไทย มี ๓ วิธีคือ การใช้คำโวหารณ์ การอ้างถึง และการสร้างพระศิวะเป็นตัวละคร

บทความเรื่อง **“ประติมานวิทยาและคติความเชื่อเรื่องพระอิศวรในสมัยอยุธยา”** ของธีระนันท์ วิชัยดิษฐ์ ศึกษาพระอิศวรในด้านประติมานวิทยาและคติความเชื่อเกี่ยวกับพระอิศวรในสมัยอยุธยา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า จากหลักฐานวรรณกรรมสมัยอยุธยา กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของพระอิศวรดังนี้ มีพระเนตรที่ ๓ สวมสังวาลนาค ทรงโคเผือก ถือตรีศูลเป็นอาวุธ มีปิ่นพระจันทร์ปักพระเกศา มีภูเขาไกรลาสเป็นวิมาน และกล่าวถึงฐานะของพระอิศวรที่ปรากฏใน ๒ รูปแบบคือ พระอิศวรในฐานะตรีมูรติ และพระอิศวรในฐานะผู้สร้างสรรพสิ่ง ส่วนหลักฐานจากเทวรูปพบว่า การสร้างเทวรูปพระอิศวรยึดตามหลักประติมานวิทยาที่สำคัญเช่น มีพระเนตรที่ ๓ ทรงสังวาลรูปงู เป็นต้น ในด้านคติความเชื่อพบความเชื่อเรื่องพระอิศวรผ่านพระปรมากิไธยของพระมหากษัตริย์

บทความเรื่อง **“พระตรีมูรติ/ พระสหาคิวะ? จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร”** ของเอกสุตา สิงห์ลำพอง ศึกษาพระตรีมูรติในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครว่าใช้พระตรีมูรติตามป้ายจัดแสดงหรือเป็นพระสหาคิวะตามแบบศิลปะเขมร ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทางประติมานวิทยาเหมือนกับพระสหาคิวะในศิลปะเขมร ดังนั้นน่าจะเป็นไปได้ว่าพระตรีมูรติในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคือพระสหาคิวะ ไม่ใช่พระตรีมูรติ

บทความเรื่อง **“คติความเชื่อเรื่องพระคิวะในกรุงเทพมหานคร”** ของธีระนันท์ วิชัยดิษฐ์ และปรีดี พิศภูมิวิถิ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพิธีกรรมและคติความเชื่อเรื่องพระคิวะของผู้ประกอบพิธีและผู้เข้าร่วมพิธีในกรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบคติความเชื่อเรื่องพระคิวะของผู้ประกอบพิธีและผู้เข้าร่วมพิธีในกรุงเทพมหานครจากสถานที่ ๘ แห่ง ผลการศึกษาพบว่าคติความเชื่อเรื่องพระคิวะในแต่ละสถานที่มีความแตกต่างกันไป ทั้งยังพบว่าเกิดคติความเชื่อใหม่ๆ เกี่ยวกับเรื่องพระคิวะที่ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจของคนในสังคม

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับพระอิศวรที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับพระอิศวรจะเป็นไปในลักษณะการศึกษาภาพลักษณ์ของพระคิวะ (พระอิศวร) ที่ปรากฏในวรรณกรรมไทย และการศึกษาเกี่ยวกับพระอิศวรในแง่ประติมานวิทยา และคติความเชื่อเกี่ยวกับพระอิศวรเท่านั้น ยังไม่มีงานวิจัยเรื่องใดศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระอิศวรในนิทานพื้นบ้านไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะศึกษาในแง่มุมดังกล่าวต่อไป

บทบาทของพระอิศวรที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทย

จากการรวบรวมนิทานพื้นบ้านไทย พบนิทานพื้นบ้านที่ปรากฏบทบาทของพระอิศวรจำนวน ๓๐ เรื่อง จำแนกตามภูมิภาคที่พบได้ดังนี้ ภาคเหนือจำนวน ๑ เรื่อง ได้แก่ **จุมปาสีตัน** ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๒ เรื่อง ได้แก่ **ตำนานพระพุทธรบาทบัวบก**, **ฝันไม่แน่** ภาคกลางจำนวน ๖ เรื่อง ได้แก่ **ราหูจับจันทร์**, **ทรีพี**, **ทาสของมนุษย์**, **ทรีพีชนพ้อ**, **พระอิศวรกับพระพุทธรองค์**, **กษัตริย์สองพี่น้อง** และภาคใต้จำนวน ๒๑ เรื่อง ได้แก่ **การสืบพันธุ์ของคนและสัตว์**, **ถ้าคุณหาสวรรค์**, **ทำไมควายจึงชอบน้ำแต่วัวไม่ชอบ**, **เทพบุตรสร้างมนุษย์**, **ยายหอย**, **ฤดูกาลผสมพันธุ์ของสัตว์โลก**, **สิงเจ้าปัญญา**, **เสือกับนกคุ้ม**, **หมา**, **ตำนานสร้างโลกฉบับบ้านป่าลาม**, **ควายที่พื้นบนไม่มี**, **กำเนิดของเสือ**, **ประกาศิตพระอิศวร**, **เจ้าขี้ตูด**, **แม่กึ่งลูกอ่อน**, **ขอพรพระอิศวร**, **ขออายุพระอิศวร**, **ฝันไม่จริง**, **ความฝันไม่จริง**, **นางโกศวดีคำกาพย์**, **ตำนานสร้างโลกคำกลอน ฉบับนายชัย จันรอดภัย**

บทบาทของพระอิศวรพบมากที่สุดในนิทานพื้นบ้านภาคใต้จำนวน ๒๑ เรื่อง รองลงมาคือนิทานพื้นบ้านภาคกลางจำนวน ๖ เรื่อง นิทานพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๒ เรื่องและนิทานพื้นบ้านภาคเหนือจำนวน ๑ เรื่อง

บทบาทของพระอิศวรปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคใต้จำนวนมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าคติความเชื่อเรื่องพระอิศวรมีอิทธิพลต่อชาวบ้านในภาคใต้เป็นอย่างมาก ดังที่ สุธินันท์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวถึงพระอิศวรในท้องถิ่นภาคใต้ว่า เป็นเทพเจ้าที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายใน ๓ ลักษณะคือ เป็นเทพเจ้าผู้สร้างหรือผู้ประทานพรคู่กับพระภควดี เป็นเทพเจ้าผู้ทำลายหรือเทพเจ้าแห่งความตาย (พระกาล) ตามกาลหลายคู่กับยายกาหลี เป็นเทพเจ้าแห่งความบันเทิง (พระนาฏราช) (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๕๒, น. ๕๒๓๓) โดยเฉพาะในฐานะเทพเจ้าแห่งความบันเทิง พระอิศวรมีอิทธิพลต่อการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ เช่น หนังตะลุงมีตัวหนังรูปพระอิศวรหรือรูปโค โดยมีคติความเชื่อว่าพระอิศวรเป็นเทพแห่งความบันเทิง ดังข้อความในบทพากย์รูปพระอิศวรจะกล่าวว่า “ข้าไหว้บาทพระบรมราชท้าวอาจารย์ได้สั่งสอนสรรพการ สิ่งละเล่นในโลกา” กาหลอ สันนิษฐานว่าเป็นดนตรีที่สืบเนื่องมาจากการบูชาพระอิศวรในฐานะเทพแห่งความตายและเทพแห่งความบันเทิง ไต่ละคริมโนบทไหว้ครู

กล่าวถึงตำนานที่มาของโต๊ะครีมีมีที่มาจากเรื่องพระอิศวร (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒, น. ๕,๒๓๔-๕,๒๓๗.)

จากการศึกษานิทานพื้นบ้านไทยที่ปรากฏบทบาทของพระอิศวรจำนวน ๓๐ เรื่องสามารถจำแนกบทบาทของพระอิศวรได้ ๗ บทบาทคือ บทบาทของผู้สร้างหรือผู้ให้กำเนิด บทบาทของผู้ประทานพร บทบาทของผู้แก้ปัญหาลือหรือผู้ช่วยเหลือ บทบาทของผู้สั่งสอน บทบาทของผู้ปราบ บทบาทของผู้ควบคุมโลก บทบาทของผู้ทำทนายหรือผู้ถูกทำทนาย ดังจะแสดงให้เห็นบทบาทของพระอิศวรที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ แสดงการจำแนกบทบาทของพระอิศวรในนิทาน

ชื่อเรื่อง	ผู้สร้าง/ผู้ให้กำเนิด	ผู้ประทานพร	ผู้แก้ปัญหาลือ/ผู้ช่วยเหลือ	ผู้สั่งสอน	ผู้ปราบ	ผู้ควบคุมโลก	ผู้ทำทนาย/ผู้ถูกทำทนาย
๑. จุมปาสีตัน (ภาคเหนือ)					✓		
๒. ตำนานพระพุทธรูปบัวบก (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)		✓			✓		✓
๓. ผีน้มน้ำ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)					✓	✓	✓
๔. ราชูจันจันทร์ (ภาคกลาง)					✓	✓	
๕. ทรพี (ภาคกลาง)					✓		✓
๖. ทาสของมนุษย์ (ภาคกลาง)					✓	✓	
๗. ทรพีชนพ้อ (ภาคกลาง)					✓		
๘. พระอิศวรกับพระพุทธรูป (ภาคกลาง)							✓
๙. กษัตริย์สองพี่น้อง (ภาคกลาง)		✓					
๑๐. การสืบพันธุ์ของคนและสัตว์ (ภาคใต้)						✓	
๑๑. ถ้ำคูหาสวรรค์ (ภาคใต้)			✓		✓		

ชื่อเรื่อง	ผู้สร้าง/ผู้ให้กำเนิด	ผู้ประพันธ์	ผู้แก้ปัญหา/ผู้ช่วยเหลือ	ผู้ส่งสอน	ผู้ปราบ	ผู้ควบคุมโลก	ผู้ทำลาย/ผู้ถูกทำลาย
๑๒. ทำไมควายจึงชอบน้ำแต่รั้วไม่ชอบ (ภาคใต้)	✓						
๑๓. เทพบุตรสร้างมนุษย์ (ภาคใต้)	✓		✓				
๑๔. ยายหอย (ภาคใต้)				✓	✓		
๑๕. ฤดูกาลผสมพันธุ์ของสัตว์โลก (ภาคใต้)						✓	
๑๖. ลิงเจ้าปัญญา (ภาคใต้)							✓
๑๗. เสือกับนกคุ้ม (ภาคใต้)		✓	✓				
๑๘. หมา (ภาคใต้)		✓	✓				
๑๙. ตำนานสร้างโลกฉบับบ้านป่าลาม (ภาคใต้)	✓						
๒๐. ควายที่ฟันบนไม่มี (ภาคใต้)	✓	✓			✓		
๒๑. กำเนิดของเสือ (ภาคใต้)	✓	✓	✓				
๒๒. ประกาศิตพระอิศวร (ภาคใต้)		✓	✓				
๒๓. เจ้าขี้ตูด (ภาคใต้)		✓	✓		✓		
๒๔. แม่กึ่งลูกอ่อน (ภาคใต้)						✓	
๒๕. ขอพรพระอิศวร (ภาคใต้)		✓	✓				
๒๖. ขอยอายุพระอิศวร (ภาคใต้)		✓					
๒๗. ฟันไม้จริง (ภาคใต้)						✓	

ชื่อเรื่อง	ผู้สร้าง/ผู้กำกับ	ผู้ประพันธ์	ผู้แก้ปัญหา/ผู้ช่วยเหลือ	ผู้สังเกต	ผู้ปราบ	ผู้ควบคุมโลก	ผู้ทำทนาย/ผู้ถูกทนาย
๒๘. ความฝันไม่จริง (ภาคใต้)						✓	
๒๙. นางโศกคดีคำภีร์ (ภาคใต้)	✓						
๓๐. ตำนานสร้างโลกคำกลอน ฉบับนายชัย จันรอดภัย (ภาคใต้)	✓	✓	✓			✓	

จากตารางข้างต้นพบว่า บทบาทที่ปรากฏมากที่สุดมี ๒ บทบาท คือบทบาทของผู้ประพันธ์ และบทบาทของผู้ปราบ ปรากฏในนิทานจำนวนเท่ากัน ๑๑ เรื่อง รองลงมาคือ บทบาทของผู้แก้ปัญหาหรือผู้ช่วยเหลือ และบทบาทของผู้ควบคุมโลก ปรากฏในนิทานจำนวนเท่ากัน ๙ เรื่อง บทบาทของผู้สร้างหรือผู้กำกับ ปรากฏในนิทานจำนวน ๗ เรื่อง บทบาทของผู้ทำทนายหรือผู้ถูกทำทนาย ปรากฏในนิทานจำนวน ๕ เรื่อง และบทบาทของผู้สังเกต ปรากฏในนิทานจำนวน ๑ เรื่อง ผู้วิจัยจะอภิปรายถึงพระอิศวรในบทบาทต่าง ๆ ดังนี้

๑. บทบาทของผู้ประพันธ์

บทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ประพันธ์ ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านนั้นพบเป็นจำนวนมาก พรหรือรางวัลที่พระอิศวรประทานให้ผู้ที่มีรางวัลขอซึ่งเป็นทั้งมนุษย์และสัตว์ที่พบในนิทานพื้นบ้านได้แก่ การให้มีชีวิตเป็นอมตะ และการให้คู่ครองเช่น เรื่อง **กษัตริย์สองพี่น้อง** กษัตริย์องค์ที่ต้องการฝากกษัตริย์องค์น้อง จึงออกอุบายหลอกให้น้องชายไปตักน้ำในสระที่มีจระเข้อยู่ กษัตริย์องค์น้องถูกจระเข้กินแต่ได้รับการช่วยเหลือจากลูกสาวพญานาคและลูกสาวราชสีห์ ที่ทำทองจระเข้ช่วยเหลือเขาออกมาได้ กษัตริย์องค์ที่เห็นกษัตริย์องค์น้องไม่ตาย จึงถามว่าเพราะเหตุใดถึงไม่ตาย กษัตริย์

องค์นี้เองกล่าวว่าเพราะเขาได้รับพรจากพระอิศวร กษัตริย์องค์พี่ได้ฟังดังนั้นจึงถามถึงวิธีการที่จะได้ไปเข้าเฝ้าพระอิศวรเพื่อรับพร กษัตริย์องค์น้องจึงออกอุบายบอกให้กษัตริย์องค์พี่ไปยืนกลางกองหินแล้วจุดไฟเผาจึงจะไปถึง กษัตริย์องค์พี่ปฏิบัติตามที่กษัตริย์องค์น้องบอก เขาถูกเผาตายทั้งเป็น หลังจากนั้นพระอิศวรก็ลงมาประทานนางฟ้าให้เป็นคู่ครองกับกษัตริย์องค์น้องอีกคน ซึ่งในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่ามีการกล่าวถึงบทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ประทานพรถึงสองครั้ง ครั้งแรกกล่าวเป็นอุบายว่าเหตุที่รอดตายจากสระน้ำที่มีจระเข้เพราะได้รับพรจากพระอิศวร และครั้งที่สองกล่าวถึงพระอิศวรที่ลงมาประทานนางฟ้าให้เป็นคู่ครอง

การให้กำเนิดลูกหลานตามทีสัตว์ต่าง ๆ มาร้องขอ ในเรื่อง**เสือกับนกคุ้มกำเนิดของเสือก และขอพรพระอิศวร** ที่ให้พรเรื่องการกำเนิดลูกหลานตามที่เสือกปรารถนา การให้อายุแก่มนุษย์ได้แก่ เรื่อง**ขออายุพระอิศวร** การให้บริโภคอาหารตามที่สัตว์และมนุษย์ร้องขอ ได้แก่ เรื่อง**ควายที่พื้นบ้นไม่มี ตำนานสร้างโลกฉบับบ้านป่าลาม ประกาศิตพระอิศวร** การมอบเมืองให้ปกครองในเรื่อง**ตำนานพระพุทธรบาทบัวบก** พระอิศวรให้เมืองพวนแก่ผู้มีอิทธิฤทธิ์ ในเรื่อง **เจ้าขี้ตูด** พระอิศวรเนรมิตเมืองให้เจ้าขี้ตูดครอง การให้สัตว์เปลี่ยนรูปร่างตามที่ร้องขอใน เรื่อง**หมา**

จากการศึกษาบทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ประทานพรจะเห็นได้ว่าชาวบ้านยังคงรับรู้บทบาทของพระอิศวรว่าเป็นผู้ประทานพรเช่นเดียวกับในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังเช่น เรื่อง**เสือกับนกคุ้ม กำเนิดของเสือก และขอพรพระอิศวร** อีกทั้งจะสังเกตเห็นได้ว่าบทบาทของพระอิศวรในนิทานพื้นบ้านไทยยังมีบทบาทเช่นเดียวกับพระอินทร์ในนิทานพื้นบ้านไทยที่ทำหน้าที่คอยช่วยเหลือตัวละคร และประทานรางวัลให้กับตัวละครเอกอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากเรื่อง**เจ้าขี้ตูด** พระอิศวรได้มอบเรือสำเภาให้เจ้าขี้ตูดใช้เดินทางกลับบ้าน และเนรมิตเมืองให้ครอง เนื่องจากเป็นผู้มีความกตัญญูและความอดทน

๒. บทบาทของผู้ปราบ

บทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ปราบ ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยนั้นพบว่า หากมีผู้ใดไม่เชื่อฟัง หรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่โลก พระอิศวรก็จะเสด็จมาปราบ พยศคน สัตว์ หรืออมนุษย์ด้วยกำลัง ด้วยการลงโทษตามความผิด และด้วยการสาป

การปราบด้วยกำลังเช่น เรื่อง**ราหูจับจันทร์** เนื่องจากราหูที่ยั้วรังแกเทพต่าง ๆ ให้เดือดร้อน พระอิศวรจึงต้องมาปราบและจับราหูล่ามโซ่ ดังเช่น เรื่อง**ตำนานพระพุทธรูปปาง** พระอิศวรต้องปราบสุวรรณนาคโพธิสัตว์ที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่มนุษย์ เนื้อเรื่องกล่าวถึงสุวรรณนาคโพธิสัตว์ไม่พอใจชาวบ้านที่มงายเที่ยวสักการะบูชาสถานที่ที่เกลียดของตนตกลงไป จึงเนรมิตให้น้ำท่วมเมือง ชาวบ้านเดือดร้อนไปขอให้พระอิศวรช่วย พระอิศวรมีพระบัญชาให้ผู้มีอิทธิฤทธิ์ไปตักเตือนสุวรรณนาค และพระราชทานเมืองพานอันเป็นที่อยู่ของสุวรรณนาค ให้เป็นรางวัล สุวรรณนาคโกรธมากและทำพระอิศวรรบ เมื่อพระอิศวรตัดหัวของสุวรรณนาค สุวรรณนาคก็ไม่เป็นอะไร เศียรที่ถูกตัดก็งอกเพิ่มออกมามากขึ้นเป็นทวีคูณ จนพระอิศวรอ่อนกำลัง พุทโธปาปนาค หลานของสุวรรณนาคซึ่งโกรธแค้นสุวรรณนาคที่เคยพังกบ้านเมืองตนจนล่มจม ได้นำความมาราบทูลพระอิศวรว่า สุวรรณนาคที่รบกับพระองค์อยู่บนอากาศแท้จริงแล้วเป็นเพียงงูตัวเล็ก ๆ ที่อยู่บนพื้นดินเท่านั้น เมื่อพระอิศวรทราบความจริงเนรมิตพระองค์เป็นพังพอนเผือก ส่วนพระองค์ลงมาบนพื้นดิน เมื่อพังงูน้อยตัวหนึ่งจึงถือดาบพระขรรค์ชัยศรีเข้าไปหา สุวรรณนาคเห็นเช่นนั้นจึงกลับร่างเข้ามาบนอ้อมพระอิศวร จากเหตุการณ์การต่อสู้ระหว่างพระอิศวรและสุวรรณนาค โพธิสัตว์ แสดงให้เห็นความขัดแย้งและการผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้อย่างดี ในตอนแรกแม้จะมีเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่พระอิศวรปราบพยศสุวรรณนาคโพธิสัตว์ แต่จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ต่อมาพระอิศวรได้แสดงความเป็นห่วงพระพุทธรูปศาสนาว่า สุวรรณนาคและพุทโธปาปนาคนั้นมีฤทธิ์มาก ทั้งสองจะต้องทำลายพุทธรูปศาสนาที่จะมาตั้งมั่นในอนาคต พระพุทธรูปเจ้าจึงต้องเสด็จมากำราบพระยานาคทั้งสอง ซึ่งการแสดงความเป็นห่วงพระพุทธรูปศาสนาของพระอิศวรนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความคิดเรื่องการผสมผสานและการประนีประนอมยอมรับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในบริบทศาสนาพุทธในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

การลงโทษตามความผิดเช่น เรื่อง **เจ้าขี้ตูด** พระอิศวรลงโทษนางฟ้าที่เก็บ รวงข้าวของเจ้าขี้ตูดจากโลกไปโดยไม่ขออนุญาต พระอิศวรตรัสกับนางฟ้าว่าการขโมย นั้นเป็นบาปมาก จึงลงโทษนางฟ้าให้มาไถ่บาปด้วยการรับใช้เจ้าขี้ตูดบนโลกเป็นเวลา ๗ วัน เรื่อง **ฝันไม่แน่** ลงโทษให้สัตว์พูดไม่ได้ เนื่องจากพูดล่วงเกินพระแม่อุมา เรื่อง **ทาสของมนุษย์** ลงโทษควายให้เป็นทาสมนุษย์ เรื่อง **ควายที่ฝันไม่มี** ลงโทษควายที่ ต้องการกินข้าวของมนุษย์

การลงโทษด้วยการสาป เช่น เรื่อง **ยายหอย** พระอิศวรสาปยายหอยที่ไม่ รับฟังคำสั่งสอนของพระองค์ให้กลายเป็นหอย เรื่อง **จุมปาสีตัน** สาปยักษ์สองผิวเมีย ที่เที่ยวรังแกเทวดาให้กลายเป็นสัตว์ครึ่งแรงแครึ่งเหยี่ยว เรื่อง **ทรพีชนพ้อ** สาปยักษ์ นนทกลที่มาหยอกล้อกับนางกำนัลของพระอิศวรให้ลงมาเกิดเป็นควายบนโลกมนุษย์ และให้ถูกลูกฆ่าตาย ซึ่งคล้ายกับเรื่อง **ถ้าคุณหาสวรรค์** พระอิศวรสาปเทวดาให้ลงมา เกิดเป็นควาย และถูกลูกตัวผู้ฆ่าตาย

๓. บทบาทของผู้แก้ปัญหาหรือผู้ช่วยเหลือ

เมื่อใดที่เกิดเหตุการณ์เดือดร้อนวุ่นวายขึ้น พระอิศวรจะทำหน้าที่แก้ไข้ปัญหา หรือช่วยเหลือให้โลกหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่ในความสงบ ตัวอย่างเช่น เมื่อครั้ง สร้างมนุษย์พระอิศวรมีพระบัญชามอบหมายให้เทพบุตรสร้างมนุษย์ขึ้น ดังเรื่องราว ที่ปรากฏในเรื่อง **เทพบุตรสร้างมนุษย์** เมื่อพระอิศวรสร้างโลกและเนรมิตสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาบนโลกแล้ว ได้มอบหมายให้เทพบุตรสององค์สร้างมนุษย์ ขณะที่กำลังสร้างมนุษย์ เทพบุตรทั้งสององค์ก็ตกลงกันไม่ได้ว่าจะผ่าหุ่นมนุษย์ตามแนวใด พระอิศวรจึงเสด็จมา ทอดพระเนตรและเอาไม้ปักไว้กึ่งกลางหุ่น และมีพระบัญชาว่า จากหลักนี้ลงไปถึง ส่วนล่างให้เทพบุตรที่ชอบผ่าตามยาวเป็นผู้ทำ ส่วนด้านบนให้เทพบุตรที่ชอบผ่าตามขวาง ทำ พร้อมทั้งมีพระบัญชาว่าหากอวัยวะใดมี ๒ ชิ้นให้วางไว้ข้างละชิ้น หากอวัยวะใด มีเพียงชิ้นเดียวให้วางไว้กึ่งกลาง เทพบุตรทั้งสองทำตามพระบัญชาของพระอิศวร จนเกิดเป็นมนุษย์ดังที่เห็น และหลักที่ปักเป็นส่วนแบ่งเขตกลายเป็นสะดือ ในร่างกาย อีกตัวอย่างหนึ่งในเรื่อง **ประกาศิตพระอิศวร** เมื่อโลกเกิดความเดือดร้อน มนุษย์กำลังจะอดตายเนื่องจากไม่สามารถผลิตอาหารได้ พระอิศวรทรงช่วยเหลือมนุษย์ ด้วยการส่งพระแม่โพสพลงมาสอนมนุษย์ให้ทำนา และส่งเทวดามาสอนการเลี้ยงสัตว์

ซึ่งปกติแล้วเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระแม่โพสพในนิทานพื้นบ้านไทย จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธรูปเจ้าและพระแม่โพสพทั้งในด้านขัดแย้งและประณีประนอมส่วนเรื่องนี้แตกต่างออกไปคือ พระแม่โพสพเป็นผู้ที่ได้รับพระบัญชาจากพระอิศวรให้มาช่วยเหลือมนุษยบนโลก

ข้อสังเกตประการหนึ่ง จากการศึกษาบทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้แก้ปัญหาหรือผู้ช่วยเหลือ จะเห็นได้ว่าปัญหาหรือความวุ่นวายที่เกิดขึ้น มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ประทานพรด้วย ดังจะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากพรบางประการที่พระอิศวรประทานให้ตามที่มีผู้ร้องขอ ซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อมนุษย์ เมื่อพระอิศวรประทานพรให้แก่ใครแล้วจะกลับคำก็ยอมทำได้ยาก พระอิศวรจึงต้องทรงแก้ปัญหาหรือช่วยเหลือมนุษย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น มีพระบัญชาให้พระอินทร์ลงมาบนโลกเพื่อจัดการปัญหาต่าง ๆ แทนพระองค์ ดังเช่นในเรื่อง **เสือกับนกคุ้ม** เสือขอพรพระอิศวรให้มันมีลูกหลานมาก ๆ ปีละ ๗ ครอก ครอกละ ๗ ตัว พระอิศวรประทานพรให้ตามที่เสือขอ พระอินทร์ได้ฟังสิ่งที่เสือก่อนมานั้นก็เห็นว่ามนุษย์จะต้องเดือดร้อน จึงมาเข้าเฝ้าพระอิศวรเรื่องดังกล่าว พระอิศวรจึงบัญชาให้พระอินทร์แปลงร่างเป็นนกคุ้มมาตกรอระหว่างทางที่เสือกิน เมื่อเสือกินมากก็กระพือปีกทำให้เสือกินใจและลืมพรที่ได้รับมา และท่องพรใหม่ว่า ๗ ปีต่อครอก ครอกละหนึ่งตัว มีพระบัญชาให้พระวิษณุกรรมลงมาจัดการปัญหาแทนพระองค์เช่น ในเรื่อง **กำเนิดของเสือ** เสือต้องการให้ตนมีลูกหลานมากมาย จึงขอพรจากพระอิศวรให้มันมีลูกปีหนึ่ง ๑๒ ครอก ครอกละ ๑๒ ตัว พระอิศวรประทานพรให้ตามที่ร้องขอ พระนารายณ์ได้ยินดังนั้นก็ตกใจเพราะถ้าหากเสือมีลูกมากตามที่ได้ขอพร พวกมนุษย์จะต้องเดือดร้อน จึงมาเข้าเฝ้าพระอิศวร พระอิศวรจึงมีพระบัญชาให้พระวิษณุกรรมแปลงร่างเป็นนกคุ้มไปตักทางที่เสือกินจะผ่านมา เมื่อเสือกินมากก็กระพือปีกทำให้เสือกินใจ จนเสือกินสิ่งที่มันท่องมาจึงท่องใหม่ว่า ๑๒ ปีหนึ่งครอก ครอกละ ๒ ตัว

ในบางครั้งพระอิศวรทรงแก้ปัญหาด้วยพระองค์เอง พระอิศวรทรงลงมาบนโลกมนุษย์ และแปลงพระองค์ในรูปร่างต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้คนบนโลกไม่ได้รับความเดือดร้อน เช่น เรื่อง **หมา** หมาได้มาเข้าเฝ้าพระอิศวรทูลวันจนพระอิศวรเห็นใจและประทานพรให้ตามที่หมาปรารถนา หมาต้องการเป็นพระอาทิตย์ด้วยคิดว่าพระอาทิตย์เป็นใหญ่ที่สุด เมื่อหมาได้เป็นพระอาทิตย์ตามที่ปรารถนาแล้วก็ซักรถเล่นไปมา ทำให้

โลกไม่มีเวลากลางคืน สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้คนบนโลก พระอิศวรจึงต้องแปลงพระองค์เป็นลมเพื่อช่วยเหลือผู้คนบนโลก เมื่อหมาเห็นเช่นนั้นก็ปรารถนาจะเป็นลม พระอิศวรก็ให้มันเป็นลมตามที่ร้องขอ แต่หมาเมื่อได้เป็นลมตามที่ปรารถนาแล้วก็เที่ยวพัดบ้านเรือนต้นไม้ล้มระเนระนาดไปหมด เหลือเพียงจอมปลวก หมาเห็นเช่นนั้นจึงขอเป็นจอมปลวก เมื่อได้เป็นจอมปลวกแล้วก็เที่ยวก่จอมปลวกขึ้นตามใต้ถุนบ้าน พระอิศวรจึงต้องแปลงร่างเป็นหมูมาตุ๋นจอมปลวก หมาจึงขอเป็นหมูบ้าง เมื่อได้เป็นหมูแล้วก็เที่ยวตุนไปเรื่อย พระอิศวรจึงต้องแปลงพระองค์เป็นหมามาไล่กัดหมู หมาเห็นเช่นนั้นก็ขอเป็นหมาบ้าง พระอิศวรก็ให้ตามที่มันต้องการ ทำที่สุดหมาตัวนี้ก็กลับคืนร่างเป็นหมาเช่นเดิม

นอกจากนี้ยังพบบทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ช่วยเหลือตัวละครเอกในนิทานอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากเรื่อง **เจ้าขี้ตูด** ในเรื่องนี้พระอิศวรทำหน้าที่ช่วยเหลือตัวละครเอกเช่นเดียวกับพระอินทร์ เมื่อสามีของนางฟ้าถูกเศรษฐีจับเนื่องจากหาว่าเขาขโมยเต่าทองของเศรษฐีไปพระอิศวรจึงออกอุบายและมอบเรือสำเภาให้นางฟ้าออกเดินทางไปช่วยสามี ซึ่งบทบาทในการช่วยเหลือลักษณะนี้คล้ายคลึงกับบทบาทของพระอินทร์ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน และในวรรณคดีไทย ดังที่ เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (๒๕๕๕, น. ๓๗๖) กล่าวถึงบทบาทของพระอินทร์ในวรรณคดีไทยไว้ว่า

บทบาทของพระอินทร์และเทวดา ส่วนใหญ่จะเป็นผู้คอยช่วยเหลือตัวละครเอกเมื่อตกอยู่ในภาวะคับขัน ตัวละครเหล่านี้ อาจปรากฏขึ้นเป็นครั้งคราว เฉพาะเมื่อเกิดกรณีคับขันขึ้น ครั้นแก้ไขขัดข้องสำเร็จแล้วก็หมดบทบาทไป หรืออาจปรากฏอยู่ตลอดทั้งเรื่องโดยทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย หรือผู้ใกล้ชิดตัวเอกในการผจญภัยต่าง ๆ ตัวละครที่ปรากฏในลักษณะแรกนั้น วรรณคดีไทยมักกำหนดให้เป็นอมมนุษย์ประเภทเทวดาหรือผู้วิเศษ ฤาษีเพื่อให้ช่วยแก้สถานการณ์คับขันของตัวเอก ตัวละครที่ปรากฏตัวบ่อยที่สุดในวรรณคดีไทย ก็คือพระอินทร์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของตัวเอกในวรรณคดีหลายเรื่อง โดยเฉพาะวรรณคดีที่มาจากชาต

๔. บทบาทของผู้ควบคุมโลก

บทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ควบคุมโลกที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน พบว่า พระอิศวรทรงทำหน้าที่ควบคุมดูแลเทพ มนุษย์ และสัตว์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ควบคุมโลกที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยพบได้ใน ๒ ลักษณะคือ การควบคุมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์

การควบคุมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ได้แก่ การควบคุมเวลากลางวัน และกลางคืนในโลกโดยมอบหมายหน้าที่ให้แก่เทพพระอาทิตย์และพระจันทร์ดูแล เช่น เรื่อง**ราหูจับจันทร์** พระอิศวรมอบหมายหน้าที่ให้เทพพระอาทิตย์ส่องแสงสว่างในเวลากลางวัน พระจันทร์ให้แสงสว่างในเวลากลางคืน ส่วนพระราหูให้เป็นเทพประจำวันพุธกลางคืน

การควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทย จะกล่าวถึงเหตุการณ์ช่วงเริ่มแรกของการสร้างโลกและสรรพสิ่ง เวลานั้นโลกยังไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้พระอิศวรจึงต้องทำหน้าที่ควบคุมดูแลโลกให้เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ดังความที่ปรากฏในเรื่อง **กตูกาลผสมพันธุ์ของสัตว์โลก** ว่า

เมื่อครั้งตั้งโลกขึ้นมาใหม่ ๆ นั้น สัตว์โลกก็ยังไม่เป็นระบบระเบียบนัก การผสมพันธุ์ก็จะกระทำกันอย่างไม่เป็นกตูกาล จนพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของทรงเสียดายว่า ถ้าชินให้สัตว์ในโลกผสมพันธุ์กันตามชอบใจเช่นนั้นก็จะทำให้โลกต้องวุ่นวายขึ้นในอนาคตอย่างแน่นอน เพราะว่าจำนวนของสัตว์โลกก็จะเพิ่มขึ้นอย่างมากมายจนต้องแย่งกันกินแย่งกันอยู่ แล้วทีนี้ก็จะเกิดการรบราฆ่าฟันกันทั้งโลกแน่นอน

(สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้เล่ม ๑๔, ๒๕๕๒, น.

๖,๗๑๖)

การควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ เช่น การกำหนดจำนวนการกินอาหารในแต่ละวันของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น เรื่อง*ทาสของมนุษย์* พระอิศวรสั่งควายให้มาบอกมนุษย์ว่าให้กินอาหารวันละ ๑ ครั้งใน ๓ วันแต่ควายมัวแต่แวงกินหญ้าอ่อนทำให้จำคำสั่งของพระอิศวรสลบกันว่า ให้มนุษย์กินวันละ ๓ ครั้งต่อวัน การกำหนดเรื่องการสืบพันธุ์ของมนุษย์และสัตว์ เช่น เรื่อง*การสืบพันธุ์ของคนและสัตว์* ที่กำหนดช่วงเดือนผสมพันธุ์ให้กับสัตว์ต่าง ๆ ให้มาสืบพันธุ์ในเดือนเก่า วัวควายสืบพันธุ์ในเดือนห้า เดือนหก ส่วนมนุษย์นั้นให้สืบพันธุ์ได้ตลอดเวลา และเรื่อง*ฤดูกาลผสมพันธุ์ของสัตว์โลก* เนื่องจากเมื่อสร้างโลกขึ้นมาใหม่ ๆ สัตว์โลกก็ผสมพันธุ์กันไม่เป็นฤดูกาล ด้วยพระอิศวรเกรงว่าจำนวนของสัตว์โลกจะเพิ่มขึ้นมากมายจะต้องเกิดการแย่งกันอยู่แย่งกันกินจนเกิดการบรรเทาพันกันขึ้น พระอิศวรจึงกำหนดฤดูกาลผสมพันธุ์ให้สัตว์โลก โดยบัญญัติให้แมวผสมพันธุ์ในเดือนห้า ให้มาสืบพันธุ์ในเดือนสิบ เสือให้ผสมพันธุ์ช่วงปลายเดือนห้าถึงต้นเดือนหก ให้กบเขียดผสมพันธุ์กันในเดือนสิบสอง ส่วนมนุษย์ให้ผสมพันธุ์เมื่อใดก็ได้

๕. บทบาทของผู้สร้างหรือผู้ให้กำเนิด

บทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้สร้างหรือผู้ให้กำเนิดที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยนั้น สะท้อนให้เห็นคติความเชื่อเรื่องพระอิศวรเป็นผู้ให้กำเนิดและสร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ บนโลกมนุษย์

คติความเชื่อเรื่องพระอิศวรเป็นผู้ให้กำเนิดหรือผู้สร้างสรรพสิ่งพบแต่ในนิทานพื้นบ้านภาคใต้เท่านั้น นิทานที่พบทั้งหมด ๗ เรื่องได้แก่*ทำไมควายจึงชอบน้ำแต่วัวไม่ชอบ เทพบุตรสร้างมนุษย์ ควายที่พื้นบนมไม่มี กำเนิดของเสือ ไก่ควดาคำภพย์ ตำนานสร้างโลกฉบับบ้านป่าลาม ตำนานสร้างโลกคำกลอนฉบับนายชัย จันรอดภักย์*

นิทานเรื่องต่าง ๆ กล่าวถึงการสร้างโลก และสรรพสิ่ง สร้างคน สร้างสัตว์ ขึ้นบนโลกมนุษย์ นิทานจะขึ้นต้นเรื่องด้วยการกล่าวถึงการสร้างโลกของพระอิศวรเช่นเรื่อง*กำเนิดของเสือ*

กาลครั้งหนึ่งในโบราณกาล มีคำกล่าวว่สัตว์ทุกชนิด
พระอิศวรเป็นผู้สร้างขึ้นไว้ในโลก แต่สร้างไว้ชนิดละหนึ่งตัว...

(เพ็ญศิริ ศิวาลัยและคณะ, ๒๕๔๗, น. ๑๔๒)

นิทานที่กล่าวถึงการสร้างมนุษย์เช่นเรื่อง **เทพบุตรสร้างมนุษย์** กล่าวถึง
การสร้างโลกและเนรมิตสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาบนโลก และมีพระบัญชาให้เทพบุตรลงมา
สร้างมนุษย์ ซึ่งในเรื่องนี้แม้พระอิศวรจะไม่ได้สร้างมนุษย์เองแต่ขณะที่เทพบุตรสร้าง
ก็เกิดปัญหา พระอิศวรจึงต้องลงมาแก้ปัญหา และมีเทวบัญชาให้วางอวัยวะต่าง ๆ
ตามที่พระอิศวรมีพระบัญชา

เรื่อง **ตำนานสร้างโลกฉบับบ้านป่าลาม** พระอินทร์ พระพรหม พระอรหันต์
ซิดนาสพ พระปัจเจกพุทธเจ้า พระพิฆเนศวร มาร่วมชุมนุมกันบนนสวรรค์ แล้วเนรมิต
เทพบุตรขึ้นมา ๑ องค์ให้นามว่า พระบอริเมนสูง ทำหน้าที่สร้างโลก และสรรพสิ่งต่าง ๆ
ขึ้นมาบนโลก ให้กำเนิดพระอิศวรและพระอูมาขึ้นมาเป็นมนุษย์คู่แรกบนโลก ให้กำเนิด
ลูกหลานบนโลกมนุษย์ ลูกหลานของพระอิศวรและพระอูมาได้สร้างวัฒนธรรมต่าง ๆ
ขึ้นมาบนโลก ทั้งความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งสองพระองค์ยังให้
กำเนิดสัตว์ต่างบนโลกอีกด้วย

นิทานที่กล่าวถึงการสร้างสัตว์ต่างๆ ขึ้นบนโลก ตัวอย่างเช่น เรื่อง **ควายที่
พันบนไม่มี** กล่าวถึงพระอิศวรได้สร้างสัตว์ต่าง ๆ รวมทั้งสร้างวัวควายขึ้นมาบนโลก
เรื่อง **ทำไมควายจึงชอบน้ำแต่วัวไม่ชอบ** กล่าวถึงการสร้างวัวและควายขึ้นมาในโลก
โดยปั้นหุ่นควายมาจากขี้ผึ้ง ปั้นหุ่นวัวมาจากดินเหนียว แล้วเนรมิตให้มีชีวิต

เรื่อง **ตำนานสร้างโลกคำกลอนฉบับนายจัน รอดภัย** กล่าวถึงการมอบหมาย
ให้พระอูมาปั้นรูปวัวควาย ๑ คู่แล้วพระองค์ก็เนรมิตชีวิตให้ ส่งวัวทั้งสองตัวไปยัง
ป่าหิมพานต์ วัวทั้งสองได้กินเมล็ดข้าวและถ่ายมูลที่มีเมล็ดข้าวทำให้เกิดพันธุ์ข้าว
ต่าง ๆ ขึ้นมาบนโลกมนุษย์

จากการศึกษาบทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้สร้างหรือผู้ให้กำเนิด พบคติ
ความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างโลกและสรรพสิ่งต่างๆใน ๒ ลักษณะคือ พระอิศวรเป็น
ผู้สร้างหรือมอบหมายให้ผู้อื่นสร้าง และพระอิศวรได้รับมอบหมายให้สร้าง ลักษณะแรก

จะเห็นได้ว่าพระอิศวรมีอำนาจเต็มที่ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยพระองค์เอง หรือ มอบหมายให้ผู้อื่นกระทำตามพระบัญชาของพระองค์

ส่วนลักษณะที่สอง พระอิศวรได้รับมอบหมายให้สร้างโลก และสรรพสิ่ง ดังปรากฏใน *ตำนานสร้างโลกฉบับบ้านपालาม* ซึ่งในเรื่องนี้สะท้อนให้เห็น การผสมผสานความคิดและการยอมรับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในปรับทศาสนาพุทธ ได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากในเรื่องตัวแทนฝ่ายพุทธศาสนาได้แก่ พระอินทร์ ทำวมหพรหม พระอรหันต์ชฌนาสพ พระปัจเจกพุทธเจ้า พระพิฆเณศวร เนรมิต พระขริเมณสูง (พระอิศวร) ขึ้นมาทำหน้าที่สร้างโลกและสรรพสิ่ง แสดงให้เห็นถึงการยอมรับบทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งดังที่ปรากฏในศาสนา พราหมณ์-ฮินดู ถึงแม้ว่าฝ่ายพุทธศาสนาจะยอมรับบทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้สร้าง แต่จะเห็นได้ว่าเป็นบทบาทที่พระอิศวรได้รับมอบหมายจากฝ่ายพุทธศาสนาที่เนรมิต พระอิศวรขึ้นมาให้ทำหน้าที่ดังกล่าว

๖. บทบาทของผู้ทำทนายหรือผู้ถูกทำทนาย

นิทานพื้นบ้านไทยปรากฏบทบาทของพระอิศวรทั้งในฐานะของผู้ทำทนายและ ผู้ถูกทำทนาย บทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ทำทนายพบในนิทานพื้นบ้านเรื่อง *พระอิศวร กับพระพุทธรองค์* พระอิศวรทำประลองฤทธิ์กับพระพุทธรเจ้าด้วยการช้อนหา หากใคร ชนะจะได้อยู่บนมวยผมของอีกฝ่าย เมื่อถึงคราวพระอิศวรช้อน พระพุทธรเจ้าก็สามารถ หาพระอิศวรได้พบ แต่เมื่อถึงคราวพระพุทธรเจ้าช้อนพระองค์ พระอิศวรไม่สามารถหา พระพุทธรเจ้าได้พบจึงต้องยอมแพ้พระพุทธรเจ้า

บทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ถูกทำทนายพบในนิทานเรื่อง *ตำนาน พระพุทธรบาทบัวบก* สุวรรณาคโพิธสัตว์ทำรบกับพระอิศวรพระอิศวรสามารถปราบ พยศของสุวรรณาคโพิธสัตว์ได้สำเร็จ ในเรื่อง *ถ้าคุณหาสวรรค์* ทพที่เกี่ยวทำรบกับ เทวดาจนถึงพระอิศวร แต่พระอิศวรแนะนำให้ไปรบกับพระยาพาลี เรื่อง *ฝันไม่แน่* และ *สิงเจ้าปัญญา* พระอิศวรมีวาจาประกาศิตว่าใครฝันอย่างไรก็ขอให้เป็นอย่างนั้น วันหนึ่งเสือฝันว่าได้กินนางข้าง นางข้างเห็นว่าไม่ยุติธรรมจึงไปขอให้สิงช่วย แล้วก็พากันไปพบพระอิศวร สิงออกอุบายทำเป็นนั่งสัปหงกมาบนหลังข้าง เมื่อมาถึงก็บอกพระ

อิศวรว่ามันฝันว่าได้รับมัลลบนอนกับพระแม่อูมา พระอิศวรได้ฟังก็ตรัสว่าไม่ได้ ต่อไปนี้ใครฝันอะไรก็ขอโมให้เป็นจริงดังฝัน ทำให้นางข้างรอดพ้นจากการถูกพญานาคเสือกิน จากบทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ทำตายและผู้ถูกทำตายสะท้อนให้เห็นสองประเด็น คือ ประเด็นแรกเรื่องความขัดแย้งและการต่อสู้ระหว่างศาสนาดังเช่นในเรื่องพระอิศวรกับพระพุทธรูป และเรื่องตำนานพระพุทธรูปบาทบัวบก ซึ่งเรื่องแรกนั้นพระพุทธรูปเจ้ามีชัยชนะเหนือพระอิศวร ส่วนในเรื่องที่สองพระอิศวรมีชัยชนะเหนือพระโพธิสัตว์ ประเด็นที่สองในนิทานพื้นบ้านไทยจะเห็นได้ว่าพระอิศวรแม้จะได้รับการยอมรับว่าเป็นเทพเจ้า แต่จะเห็นได้ว่าพระอิศวรก็สามารถถูกผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าทำตายได้ทั้งยังสามารถพ่ายแพ้ต่อสติปัญญาของสัตว์ที่มีฐานะต่ำกว่าเช่นลิงได้

๗. บทบาทของผู้สั่งสอน

บทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้สั่งสอน พบเพียงเรื่องเดียวคือ เรื่อง *ยายหอย* นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงเรื่องราวของหญิงชราผู้หนึ่ง ไม่เคยทำบุญทำทานใดๆ ในชีวิตของแก พระอิศวรเกิดความเวทนาสงสารในความหลงผิดของยายหอย จึงมาปรากฏพระองค์ต่อหน้ายายหอย ทรงสั่งสอนเรื่องบาปบุญคุณโทษ และชี้หนทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องให้แก่ยายหอย เพื่อตายไปจะได้ไปสู่สุคติภูมิ เมื่อยายหอยได้ยินคำสั่งสอนชักชวนให้ทำบุญทำทานก็ไม่อยากฟัง เอามือปิดหูและหันหน้าไปทางอื่น พระอิศวรจึงเนรมิตกายให้ใหญ่ขึ้นและแบ่งภาคล้อมยายทั้ง ๘ ทิศ เมื่อยายหอยหันหน้าไปทางใดก็พบแต่พระอิศวร ยายหอยจึงก้มหน้ามุดลงดิน พระอิศวรเห็นการกระทำของยายหอยเช่นนั้น จึงสาปให้ยายหอยกลายเป็นหอย ตั้งแต่นั้น

จากการศึกษานิทานเรื่อง *ยายหอย* จะสังเกตเห็นได้ว่า นิทานเรื่องนี้มีการผสมผสานคตินิยมคติระหว่าง ๒ ศาสนาทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังจะเห็นได้จากความเชื่อเรื่องบาปบุญ การทำบุญทำทานในศาสนาพุทธ และคตินิยมเชื่อเรื่องพระอิศวรที่ทรงแบ่งพระภาคเป็นหลายรูปได้ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

และหากพิจารณาบทบาทของพระอิศวรที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของไทยในแต่ละภูมิภาค ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ แสดงบทบาทของพระอิศวรในนิทานโดยจำแนกตามภาค

ภูมิภาค	ผู้สร้าง// ผู้ให้กำเนิด	ผู้ประทานพร	ผู้แก้ปัญหา/ผู้ช่วยเหลือ	ผู้สั่งสอน	ผู้ปราบ	ผู้ควบคุมโลก	ผู้ทำตาย/ ผู้ถูกทำตาย
ภาคเหนือ					๑		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		๑			๒	๑	๒
ภาคกลาง		๑			๔	๒	๒
ภาคใต้	๗	๙	๙	๑	๔	๖	๑

จากตารางข้างต้น บทบาทของพระอิศวรที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านแต่ละภูมิภาคสรุปได้ดังนี้ นิทานพื้นบ้านภาคเหนือพบบทบาทของพระอิศวร ๑ บทบาท คือ บทบาทของผู้ปราบ นิทานพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบบทบาทของพระอิศวร ๔ บทบาทคือ บทบาทของผู้ปราบพบ ๒ เรื่อง บทบาทของผู้ทำตายหรือผู้ถูกทำตายพบ ๒ เรื่อง บทบาทของผู้ประทานพรพบ ๑ เรื่อง และบทบาทของผู้ควบคุมโลก พบ ๑ เรื่อง นิทานพื้นบ้านภาคกลางพบบทบาทของพระอิศวร ๔ บทบาทคือ บทบาทของผู้ปราบพบ ๔ เรื่อง บทบาทของผู้ควบคุมโลกพบ ๒ เรื่อง บทบาทของผู้ทำตายหรือผู้ถูกทำตายพบ ๒ เรื่อง บทบาทของผู้ประทานพรพบ ๑ เรื่อง ส่วนนิทานพื้นบ้านภาคใต้พบบทบาทของพระอิศวรครบทั้ง ๗ บทบาทคือ บทบาทของผู้ประทานพรพบ ๙ เรื่อง บทบาทของผู้แก้ปัญหาหรือผู้ช่วยเหลือพบ ๙ เรื่อง บทบาทของผู้สร้างพบ ๗ เรื่อง บทบาทของผู้ควบคุมโลกพบ ๖ เรื่อง บทบาทของผู้ปราบพบ ๔ เรื่อง บทบาทของผู้สั่งสอนพบ ๑ เรื่อง และบทบาทของผู้ทำตายหรือผู้ถูกทำตายพบ ๑ เรื่อง

บทบาทของพระอิศวรที่ปรากฏในแต่ละภูมิภาค ตั้งข้อสังเกตได้ ๓ ประการ คือ ประการแรกบทบาทของผู้ปราบเป็นบทบาทที่พบได้ในนิทานพื้นบ้านไทยทุกภาคของประเทศไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความคิดเรื่องพระอิศวรเป็นผู้ปราบ ผู้ผลาญ หรือผู้ทำลายนั้นเป็นทัศนะที่รับรู้กันทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย ประการที่สอง

นิทานพื้นบ้านภาคใต้ปรากฏบทบาทของพระอิศวรครบทั้ง ๗ บทบาท ทั้งยังพบว่า บทบาทของผู้สร้างโลกนั้นเป็นบทบาทที่พบในนิทานพื้นบ้านภาคใต้เท่านั้น สะท้อนให้เห็น อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่มีอิทธิพลในภาคใต้มากกว่าในภาคอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ประการที่สามจะเห็นได้ว่า บทบาทของพระอิศวรในฐานะผู้ทำทนายหรือผู้ถูก ทำทนาย ที่แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พบในนิทานพื้นบ้านภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น ส่วนในภาคใต้แม้ จะปรากฏบทบาทดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้ปรากฏในลักษณะของความขัดแย้งระหว่างศาสนา แต่อย่างใด

บทสรุป

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของพระอิศวรในนิทานพื้นบ้านไทยนั้น พบว่าพระ อิศวรในนิทานพื้นบ้านไทยปรากฏบทบาทของผู้ประทานพร บทบาทของผู้ปราบ บทบาท ของผู้แก้ปัญหาหรือผู้ช่วยเหลือ บทบาทของผู้ควบคุมโลก บทบาทของผู้สร้างหรือผู้ ให้กำเนิด บทบาทของผู้ทำทนายหรือผู้ถูกทำทนาย บทบาทของผู้สั่งสอน เช่นเดียวกับใน ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แต่จะเห็นได้ว่าในนิทานพื้นบ้านไทยมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของ พระอิศวรให้เข้ากับคติความเชื่อแบบพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยมีการผสมผสาน ความคิดระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ดังจะเห็นได้จากบทบาทของพระอิศวรที่มีส่วนช่วยในการแก้กฏพุทธศาสนา การใช้ หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการสั่งสอนผู้คน การรับมอบหน้าที่สร้างสรรพสิ่งบนโลก จากฝ่ายพุทธศาสนา การทำหน้าที่ช่วยเหลือมนุษย์แทนบทบาทของพระอินทร์และ พระพุทธเจ้าดังที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กิ่งแก้ว อัดถาวร. (๒๕๑๓). **วรรณกรรมจากบ้านใน**. พระนคร: หน่วยงานนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ.
เพ็ญศิริ ศิวิลัยและคณะ. (๒๕๔๗). **การวิเคราะห์คุณธรรมนิทานพื้นบ้านจังหวัดชุมพร**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา

ภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระสมเกียรติ ติตตชัย. (๒๕๕๐). **วิเคราะห์ความเชื่อและค่านิยมจากนิทานพื้นบ้าน
อำเภอนครไทยจังหวัดพิษณุโลก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร-
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นิคม เกียรติประดิษฐ์. (๒๕๕๗). **วัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานชาวบ้าน ตำบลร่อนพิบูลย์
อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาเขตภาคใต้.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (๒๕๕๖). **เทพเจ้าและสิ่งน่ารู้**. นนทบุรี:
ศรีปัญญา.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย (๒๕๕๒). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง**.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (๒๕๕๒). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ**.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (๒๕๕๒). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้**.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (๒๕๕๒). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน**.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

ศิริพร ณ ถกลาง. (๒๕๕๗). **ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิถีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนานนิทาน
พื้นบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (๒๕๕๘). **วรรณกรรมทักษิณ วรรณกรรมคัตสร
เล่ม ๑**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด.

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. (๒๕๕๔). **วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
นภลัย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาษาอังกฤษ

J.L. Shastri. 2002. **Ancient Indian Tradition and Mythology Vol.3**. Dehli:
Motilal Banarsidass.